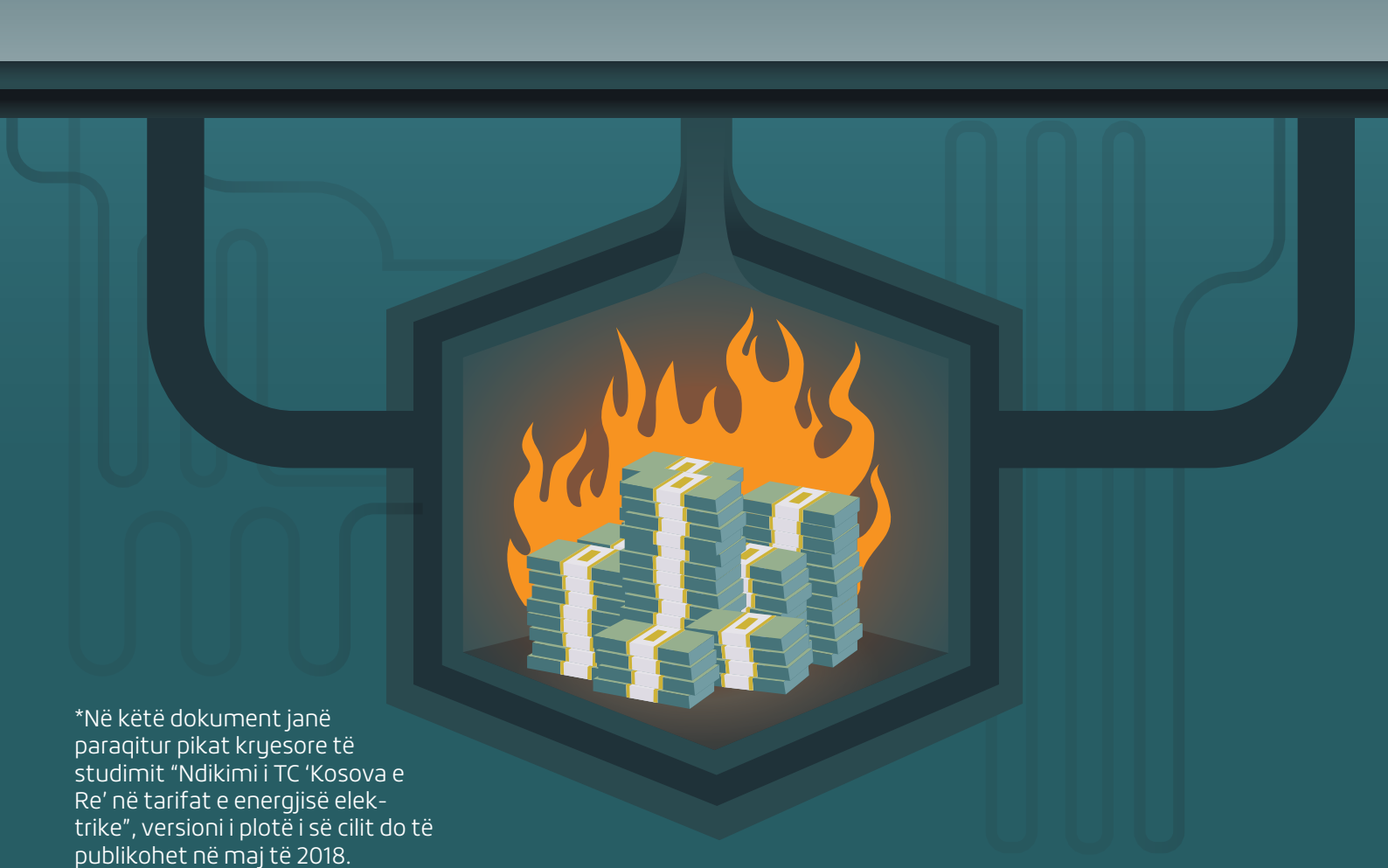

Ndikimi i Termocentralit “Kosova e Re” në Tarifat e Energjisë Elektrike*

INSTITUTI GAP

*Në këtë dokument janë paraqitur pikat kryesore të studimit “Ndikimi i TC ‘Kosova e Re’ në tarifën e energjisë elektrike”, versioni i plotë i së cilit do të publikohet në maj të 2018.

Historiku i shkurtër i projektit “Kosova e Re”

- Propozimi fillestar për ndërtimin e termocentralit Kosova C u paraqit në vitin 2005, ku me Strategjinë e Energjisë (2005-2015), Qeveria e Kosovës planifikoi ndërtimin e një termocentrali me kapacitet 2,100 MW me një kosto prej 3.5 miliardë euro.¹ Ky propozim doli pas një raporti të Bankës Botërore të publikuar në shtator të vitit 2002 me titull “Ndihma Teknike e Sektorit të Energjisë në Kosovë”.
- Në vitin 2006, me vendim të Përfaqësuesit Special të Sekretarit të Përgjithshëm, u themelua Komiteti Drejtues i Projektit. Po atë vit janë pranuar propozimet e para, më ç’rast janë parakualifikuar katër konzorciume të mëdha botërore.
- Pas ndërrimit të qeverisë, në fund të 2008 projekti për termocentralin e ri u ndryshua, si për nga emërtimi, i cili filoi të quhej “Kosova e Re”, ashtu edhe për nga kapaciteti energjetik. Fillimisht u propozua që termocentrali i ri të ketë kapacitet prej 1,000 MW, për tu ndryshuar më vonë në 600 MW. Me Strategjinë e Energjisë 2009-2018, parashihej që pjesë e pakos tenderuese bashkë me ndërtimin e termocentralit të ri të jetë edhe termocentrali Kosova B dhe mihjet.²
- Në dhjetor të vitit 2009, Qeveria e Kosovës lëshoi thirrjen e re për shprehje interesi për Zhvillimin e fushës së linjitit në Sibovc dhe Kapacitetin e ri për prodhimin e energjisë, të cilat përfshinin:
 - Ndërtimin e termocentralit “Kosova e Re” (500+500MW);
 - Zhvillimi i menjëhershëm i fushës së linjitit në Sibovc, dhe
 - Pjesëmarrja e sektorit privat në “Kosova B”³
- Në mars 2010 u shpallën katër kompanitë e parakualifikuara:
 - Adani Power / PT Adani Konsorciumi Global nga India dhe Indonezia;
 - AES Electric Ltd / Demir Export A.S. Konsorciumi nga SHBA dhe Turqia;
 - Park Holding A.S. nga Turqia;
 - PPC/ContourGlobal LLP Konsorciumi nga Greqia dhe Mbretëria e Bashkuar/SHBA
- Gjatë fazës së parakualifikimit të katër kompanive nga viti 2006 e deri në vitin 2011, për asistencë teknike të projektit u shpenzuan 10.5 milionë dollarë nga Banka Botërore, ndërsa 6.5 milion euro nga Qeveria e Kosovës.⁴
- Në mars 2012 Qeveria e Kosovës dërgoi tek katër kompanitë e parakualifikuara thirrjen finale për ofertim.
- Nga katër kompanitë e parakualifikuara, më 23 nëntor 2015 u shpall ofertuesi i vetëm – Contour Global. Përkundër asaj se thirrja për ofertim ishte dërguar duke u bazuar në Ligjin për prokurimin publik, i cili parasheh si të suksesshëm një proces tenderues me së paku dy oferta, qeveria nuk e anuloi procesin përkundër marrjes së vetëm një oferte. Fillimisht, qeveria u arsyetua se procesi është shpallur dhe menaxhuar duke u bazuar në rregullat e Bankës Botërore, më vonë ky arsyetim u ndryshua duke thënë se është projekt i partneritetit publiko-privat. Pas pranimit të ofertës së vetme, projekti pësoi sërish ndryshim, duke ulur kapacitetin gjenerues nga 600 MW në 500 MW (apo 450 MW neto)⁵.
- Kontrata mes Qeverisë së Kosovës dhe kompanisë Contour Global u nënshkrua më 20 dhjetor 2017. Nga shpallja e parë për ndërtimin e termocentralit të ri deri tek nënshkrimi i kontratës kaluan 12 vjet.
- I tërë procesi është shoqëruar me parregullsi të mëdha, ndryshime të shpeshta, pa transparencë dhe pa konsultim të publikut. Në dhjetor 2017, Gjykata Themelore në Prishtinë aprovoi si të bazuar padinë e Institutit GAP të parashtruar më 2013 kundër Ministrisë së Zhvillimit Ekonomik, për mos transparencë dhe mos lejim në qasje në dokumentet për ndërtimin e termocentralit “Kosova e Re”⁶

1 KOSID. Një histori e shkurtër e një dështimi të madh të politikave të energjisë në Kosovë, 2017. Burimi: <https://bit.ly/2HB2TTw>

2 MZHE. Strategjia e Energjisë e Republikës së Kosovës 2009 – 2018. Burimi: <https://bit.ly/2HzVJif>

3 KOSID. Një histori e shkurtër e një dështimi të madh të politikave të energjisë në Kosovë, 2017. Burimi: <https://bit.ly/2HB2TTw>

4 Ibid.

5 Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Nënshkruhen Marrëveshjet për termocentralin “Kosova e Re”. Burimi: <https://bit.ly/2qx6Hz>

6 Instituti GAP: <https://bit.ly/2ndwMjL>

Pikat kryesore të kontratës për ndërtimin e TC “Kosova e Re”

■ Instituti GAP ka analizuar kontratën e nënshkruar mes qeverisë dhe Contour Global, pikat kryesore të së cilës janë:

- **Kapaciteti gjenerues:** TC “Kosova e Re” do të ketë në vazhdimësi kapacitet gjenerues neto prej 450 MW+/- 20 MW. Kapaciteti gjenerues nuk mund të jetë më i ulët se 430 MW neto apo më i lartë se 470 MW neto. Mirëpo, termocentrali duhet të ketë potencial që të ofrojë 102% të kapacitetit gjenerues maksimal deri në tre raste gjatë vitit;⁷
- **Periudha ndërtuese:** Duke filluar nga viti 2018, do të fillojë faza e prokurimit për zgjedhjen e ndërtuesit të termocentralit, për tu finalizuar gjatë vitit 2019 pjesa financiare dhe data e transferit të lokacionit. Më 2019 do të fillojë edhe ndërtimi i termocentralit, i cili do të përfundojë dhe fillojë prodhimin në vitin 2023;⁸
- **Çmimi i synuar:** Qeveria e Kosovës dhe GenCo (Contour Global) janë pajtuar që çmimi i synuar të jetë 80 Euro për MWh. Vlenë të theksohet se definimi i këtij çmimi në kontratën komerciale (*targeted price*) për shak të terminologjisë së përdorur nuk mund të interpretohet si çmimi tavan (*price ceiling*);
- **Kriteret teknike:** Termocentrali “Kosova e Re” do të ketë efikasitet neto mbi 40% dhe do të reduktojë në masë të madhe emetimet e pluhurit, SO₂ dhe NO_x krahasuar me emetimet aktuale të termocentraleve “Kosova A” dhe “Kosova B”. Ndërsa, afro 10% e kapacitetit elektrik, rreth 200 MWt, do t’i ofrohet për kogjenerim ngrohtorës Termokos. Termocentrali do të furnizohet me linjit nga fusha e Sibovcit i cili duhet të ketë vlerë kalofirike bruto prej 8,548 GJ/ton.⁹

7 Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Purchasing Power Agreement. Burimi: <https://bit.ly/2qvxOJj>

8 Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Faktet Kryesore. Burimi: <https://bit.ly/2GZrVOU>

9 Ministria e Zhvillimit Ekonomik. Lignite Supply Agreement. Burimi: <https://bit.ly/2vdQGBu>

Obligimet në periudhën afatshkurtër

- Me nënshkrimin e marrëveshjes mes Qeverisë së Kosovës dhe Contour Global në dhjetor 2017 kanë filluar edhe afatet kohore për kompletimin e tri aktiviteteve:
 - Përfundimin e marrëveshjes financiare brenda 12 deri 18 muajve;
 - Tenderimi për zgjedhjen e ndërtuesit të termocentralit brenda gjashtë deri tetë muajve;
 - Përgatitja e Strategjisë për Furnizimin me Linjit brenda tre deri gjashtë muajve.
- Nga obligimet e renditura më lartë të cilat duhet të përfundojnë përgjatë vitit 2018 dhe 2019, respektivisht, Strategjia për Furnizimin me Linjit duhet të jetë gati më së largu në qershor të këtij viti. Deri më tani, Ministria e Zhvillimit ekonomik nuk ka njoftuar nëse është krijuar ndonjë grup punues dhe nuk ka prezantuar ndonjë draft të strategjisë në fjalë. Po ashtu, rreth katër muaj pas fillimit të afatit për hapjen e procesit tenderues nuk ka ndonjë njoftim rreth fillimit të procedurave të prokurimit për përzgjedhjen e ndërtuesit të termocentralit të ri. Konkretisht, mbeten edhe katër muaj kohë që të arrihet afati për përfundimin e kësaj faze.
- Ndërsa, përmbyllja e marrëveshjes financiare nuk mund të bëhet pa u finalizuar, ndër tjerash, edhe kushtet e financimit përmes kredisë që do të marr Contour Global. Në rast se dështon arritja e afatit kohor për kompletimin e këtyre aktiviteteve, konkretisht në rast të shkëputjes së kontratës para fillimit të ndërtimit të termocentralit, atëherë qeveria e Kosovës duhet të paguajë si ndëshkim ndaj Contour Global mbi 19 milionë euro.

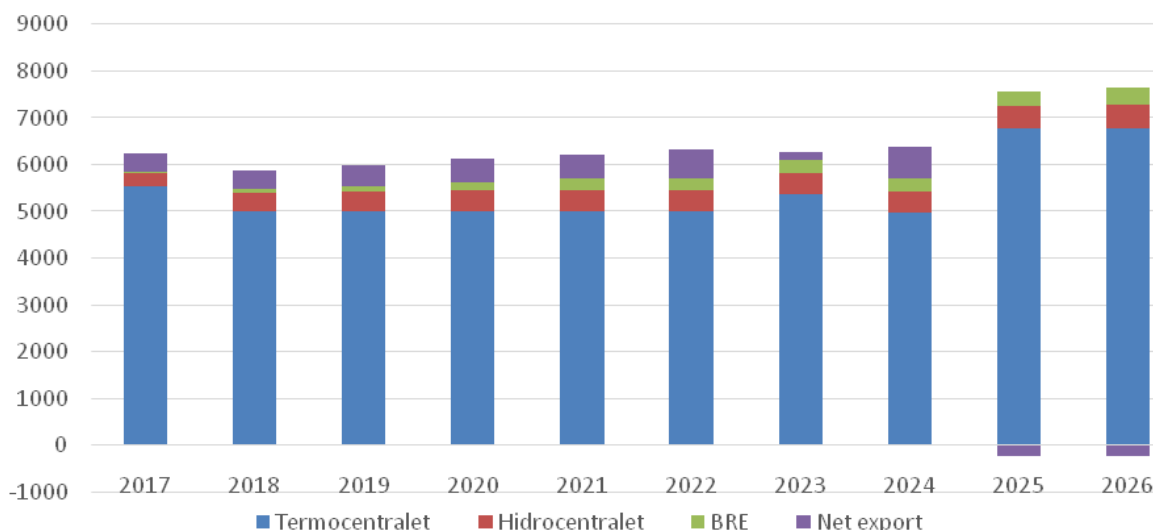
Ndikimi në tarifa

- Kontrata për ndërtimin e termocentralit “Kosova së Re” është projekt i cili ka ndikim të gjithanshëm në ekonomi, buxhetin e shtetit, shëndet, ambient, zhvendosje të popullsisë, borxhin publik, si dhe ndikime tjera. Në këtë analizë të shkurtër, Instituti GAP ka parashikuar vetëm ndikimin në tarifa të energjisë që do të ketë ndërtimi i termocentralit të ri sipas marrëveshjes së nënshkruar.
- Për të paraqitur ndikimin e kostos së termocentralit “Kosova e Re” në çmimet e energjisë elektrike me shumicë si dhe tarifën e konsumatorëve fundorë, kjo analizë merr për bazë të dhënat e publikuara në kontratë, si dhe të dhënat e tregut të energjisë elektrike nga Zyra e Rregullatorit të Energjisë (ZRE).¹⁰
- Pasi që raporti financiar i kontratës ende nuk është finalizuar, kalkulimi i saktë i çmimit të energjisë elektrike me hyrjen në operim të TC “Kosova e Re” është i vështirë. Megjithatë, marrë parasysh disa parametra të ofruar në kontratë, ndryshimet e mundshme në raportin financiar nuk do të kenë ndikim të madh në çmimin e energjisë elektrike.
- Modeli i paraqitjes së rritjes së çmimeve të energjisë elektrike për vitet 2018 – 2026 është tejet konservativ ngase nuk merr për bazë investimet tjera që do të bëhen në tregun e energjisë, siç janë dekomisionimi i TC “Kosova A”, investimet në TC “Kosova B” prej afër 300 milionë eurove dhe investimeve tjera në mihje të cilat detyrimisht do të reflektohen në tarifa. Prandaj, uljet eventuale të çmimit të synuar prej 80€/MWh nuk do të rezultojnë në tarifa më të ulëta sesa ato që janë paraqitur në këtë analizë.
- Për më tepër, kjo analizë merr për bazë edhe parashikimin e konsumit dhe prodhimin të energjisë elektrike e cila është siguruar nga Bilanci Afatgjatë i Energjisë Elektrike 2017-2026 (skenari II, bazik).¹¹

¹⁰ KOSTT. Bilanci Afatgjatë i Energjisë Elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2qx-DrG3>

¹¹ Ibid.

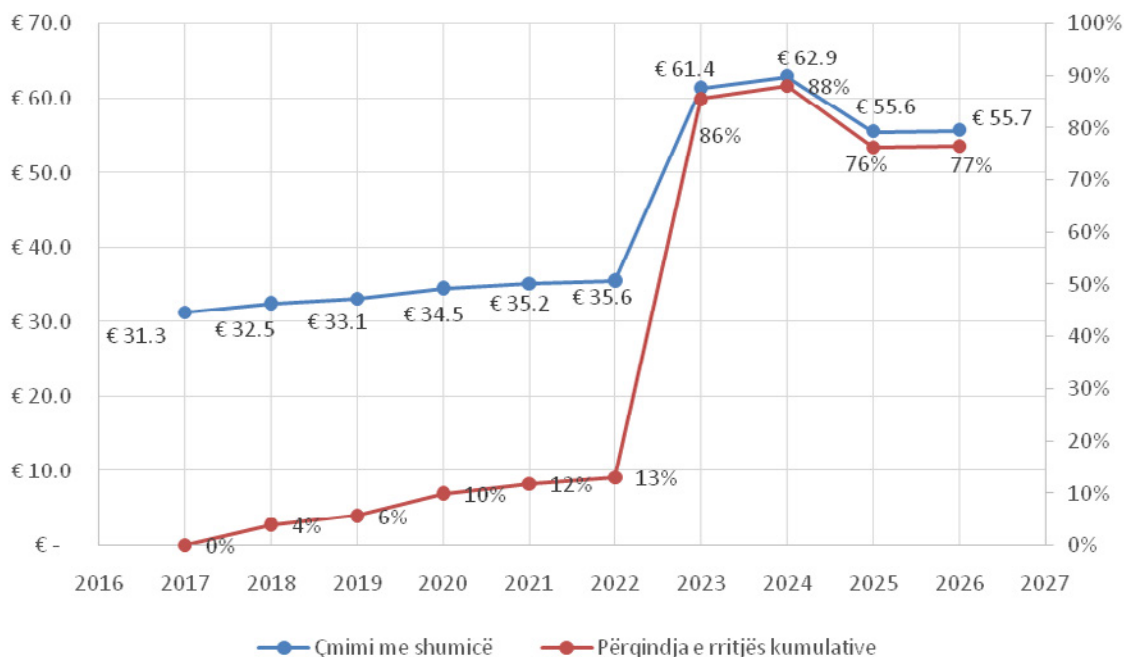
FIGURA 1: Prodhimi i energjisë elektrike GWh në bazë të skenarit II

Burimi: KOSTT

- Në këtë grafikon vërehet se hyrja në funksion i termocentralit “Kosova e Re” në vitin 2023 nuk do të ketë ndikim të madh në rritjen e prodhimit, ngase i njëjti do të zëvendësojë termocentralin “Kosova A”. Përveç prodhimit, vlen të theksohet se në këto parashikime, nevojat për import do të vazhdojnë edhe gjatë viteve 2023 dhe 2024 kur pritet të rehabilitohet TC “Kosova B”. Megjithatë, investimi prej 1.3 miliardë euro do të ketë ndikim të madh në ndryshimin e tarifave të energjisë elektrike në treg.
- Në tarifat aktuale, “Kosova A” dhe “Kosova B” që përbëjnë pjesën më të madhe të tregut, prodhojnë energji me çmim prej 26–28 euro për MWh¹². Ndërsa pjesa tjetër e çmimit përbëhet nga Burimet e Ripërtëritshme të Energjisë (BRE-të), hidrocentralet, dhe importi. Çmimet e BRE-ve dhe importit janë më të larta se ato të “Kosovës A” dhe “Kosovës B”, mirëpo për shkak të pjesëmarrjes së vogël të tyre në treg, aktualisht çmimi mesatar me shumicë sillet rreth 31–33 euro për MWh¹³. Tek Figura 2 mund të shihen çmimet e energjisë elektrike me shumicë të cilat përbëhen nga termocentralet aktuale, hidrocentraleve, BRE-ve, dhe importit.

FIGURA 2: Çmimet e energjisë elektrike me shumicë për vitet 2017-2026

Burimi: Insituti GAP, bazuar në të dhënat e ZRrE

¹² Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRrE). Raport Konsultativ: Shqyrtimi i dhjetë të tarifave të energjisë elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2HAsBaE>

¹³ KOSTT. Bilanci Afatgjatë i Energjisë Elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2qxDrG3>

- Ky çmim pritet të jetë relativisht stabil deri në vitin 2023, kur pas dekomisionimit të “Kosovës A” dhe instalimit të “Kosovës së Re”, çmimi që është paguar me shumicë për prodhimin nga “Kosova A” (26-28 euro MWh) do të zëvendësohet me çmimin e synuar të TC “Kosova e Re” prej 80€/MWh. Ky çmim në vitin 2023 do ta rris çmimin mesatar me shumicë në rreth 61.4€/MWh apo rreth 86% rritje kumulative në krahasim me çmimin aktual.
- Megjithatë, çmimi me shumicë nuk është tarifa e fundit që paguan konsumatori. Energjia elektrike për të mbërritur te konsumatori fundorë kalon nëpër Operatorin e Sistemit të Transmisionit (OST), që në Kosovë këtë shërbim e ofron kompania KOSTT. Për këtë qytetarët paguajnë mesatarisht 2.5 - 3€/MWh¹⁴.

Pas kësaj energjia elektrike kalon nëpër Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes (OSSh) apo transmisionin e ulët që ofrohet nga kompania KEDS të cilën konsumatorët e paguajnë rreth 24€/MWh¹⁵. Në fund është Furnizuesi Publik i Energjisë Elektrike (FPEE) ai që e dërgon energjinë në ekonomitë familjare. Këtë shërbim e kryen kompania KESCO për afro 8€/MWh.¹⁶

- Në modelin e paraqitur nga Instituti GAP, çmimet me shumicë variojnë nëpër vite varësisht prej pjesëmarrjes së njëjësive gjeneruese të energjisë elektrike në treg. Ndërsa çmimet e kompanive që kryejnë shërbimet e bartjes së kësaj energjie, janë lënë të njëjta nëpër vite.

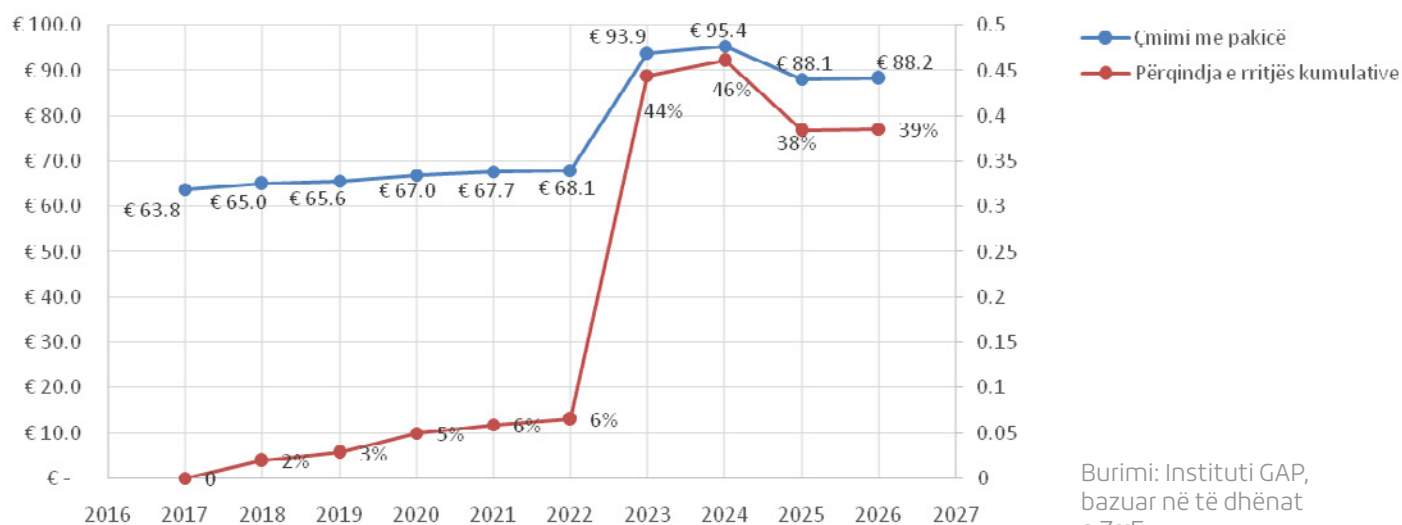
TABELA 1: Çmimi mesatar me pakicë

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Çmimi mesatar me shumicë €/MWh	30.00	31.20	31.80	32.50	33.10	33.60	60.60	62.30	54.40	54.60
OST (KOSTT) €/MWh	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00
OSSH (KEDS) €/MWh	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00	24.00
FPEE(KESCO etj.) €/MWh	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00	8.00
Çmimi mesatar me pakicë €/MWh	65.00	66.20	66.80	67.50	68.10	68.60	95.60	97.30	89.40	89.60

Burimi: Instituti GAP, bazuar në të dhënat e ZRrE

- Çmimi mesatar me pakicë përbëhet nga shuma e çmimit me shumicë dhe çmimit të kompanive që kryejnë shërbimin e transmisionit, shpërndarjes, dhe furnizimit. Bazuar në Tabelën 1 është ndërtuar edhe Figura 3 e cila paraqet çmimin e energjisë elektrike me pakicë. Në këtë grafikon shihet se çmimi me pakicë do të ketë një rritje të lehtë deri në ndërtimin e termocentralit “Kosova e Re”. Më pas çmimi i cili paguhet nga konsumatorët fundorë do të pasojë një ngjitje kumulativ prej 44 përqind në krahasim me çmimin aktual.

FIGURA 3: Çmimi e energjisë elektrike me pakicë për vitet 2017-2026

14 Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRrE). Raport Konsultativ: Shqyrtimi i dhjetë i tarifave të energjisë elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2HAsBaE>

15 Ibid.

16 Ibid.

Ndikimi në ekonomitë familjare

- Aktualisht janë rreth 515 mijë konsumatorë të energjisë elektrike në Kosovë, ku rreth 437 mijë (84%) prej tyre janë konsumatorë shtëpiak (amvisëri).¹⁷ Bazuar në konsumin vjetor të amvisërive, rreth 2,214 GWh, dhe çmimin mesatar të shitjes së energjisë elektrike në 2017, 6.52 €cent/kWh (përfshirë TVSH), del se konsumi mujor (mesatar) i energjisë elektrike nga një amvisëri në Kosovë është rreth 422 kWh.¹⁸ Në vlerë monetare, fatura mujore mesatare e një familjeje në Kosovë është rreth 28 Euro. Siç vërehet edhe në Tabelën 2, ndikimi i rritjes së çmimit të energjisë elektrike në buxhetin e familjes do të jetë më i theksuar sidomos për familjet me të hyra mujore deri në 628 Euro.

- Nga grupet më të rrezikuara nga rritja e çmimit të energjisë janë familjet të cilat jetojnë nën kufirin e varfërisë. Sipas raportit të vitit 2015 mbi varfërinë në konsum në Kosovë, janë rreth 76,000 familje të cilat jetojnë më me pak se 218 euro në muaj.¹⁹ Prej tyre, janë 50,000 familje të cilat nuk marrin ndonjë ndihmë shtetërore. Nëse bazohemi në të dhënat e prezantuara nga ZRrE rreth shumës së faturuar nga KEDS për amvisëritë, çmimin mesatar aktual të energjisë elektrike dhe numrin e konsumatorëve aktivë, del se fatura mujore e energjisë së këtyre qytetarëve do të jetë mbi 18% (40 Euro) e të ardhurave mujore të tërë familjes. Kësisoj, shumë nga këto familje do të shtyhen në varfëri të skajshme, duke u përballur me kushte të rënduara për shkak të uljes së konsumit të energjisë apo zëvendësimit të saj me produktet tjera bazike.
- Për 26,000 familjet të cilat janë pjesë e Skemës së Ndihmës Sociale (SNS), qeveria aktualisht ndanë rreth 4.5 milionë euro për t'ua mbuluar shpenzimet e energjisë elektrike.²⁰ Rritja e çmimit në këtë rast do të ndikojë negativisht në buxhetin e shtetit. Konkretisht, për të subvencionuar sasinë e njejtë të energjisë elektrike, si në 2018, në vitin 2023 qeveria do të duhet të ndajë rreth 6.5 milionë euro.

TABELA 2: Fatura mujore e energjisë elektrike si përqindje e të hyrave mujore para dhe pas ndërtimit të TC "Kosova e Re"

Të hyrat mujore të familjes	Konsumi vjetor i amvisërive	Numri i konsumatorëve aktivë	Çmimi mesatar energjisë elektrike për amvisëritë (duke përfshirë TVSH)	Fatura mujore e energjisë elektrike si përqindje e të hyrave mujore aktualisht	Fatura mujore e energjisë elektrike si përqindje e të hyrave mujore pas ngritjes së çmimit prej 44%
218 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	13% (28 euro)	18% (40 euro)
300 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	9% (28 euro)	13% (40 euro)
500 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	6% (28 euro)	8% (40 euro)
628 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	4% (28 euro)	6% (40 euro)
1000 €	2,214 GWh	437 mijë	6.52 €cent/kWh	3% (28 euro)	4% (40 euro)

Burimi: Instituti GAP, bazuar në të dhënat e ZRrE

¹⁷ Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRrE). Ofrimi i shërbimeve për konsumatorë nga Keds dhe Kesco për periudhën janar 2015 - qershor 2016. Burimi: <https://bit.ly/2IUbgSI>, dhe Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRrE). Raporti vjetor 2017.

¹⁸ Zyra e Rregullatorit për Energji. Raporti vjetor 2017.

¹⁹ Agjencia e Statistikave të Kosovës. Varfëria në Konsum në Republikën e Kosovës në periudhën 2012 – 2015. Prill 2017. Burimi: <http://bit.ly/2l38Uk0>.

²⁰ Ministria e Financave. Buxheti i Republikës së Kosovës 2018. Burimi: <https://bit.ly/2Hp74E2>

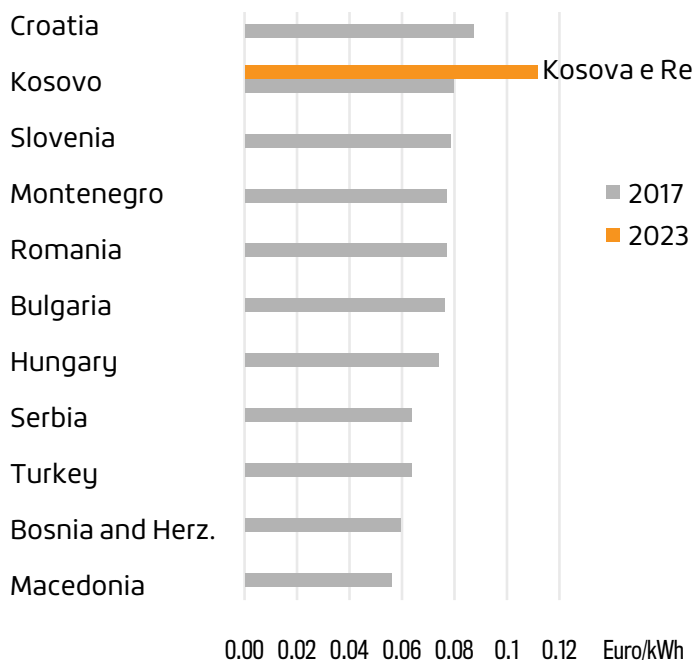
Ndikimi tek bizneset

- Për bizneset në Kosovë, sidomos ato prodhuese, kosto e energjisë elektrike mbetet nga faktorët kryesorë që ndikojnë në operimin e tyre.
- Nga investitorët e mëdhenj të huaj në Kosovë, njëherit konsumatorë industrial, Ferronikeli dhe Sharrceci varën në masë të madhe në përdorimin e energjisë elektrike. Konkretisht, ato konsumojnë së bashku mbi 12% të energjisë së prodhuar në vend dhe furnizohen direkt nga rrjeti i transmisionit.²¹ Çmimi me të cilin janë furnizuar këto dy ndërmarrje ndër vite nuk ka kaluar vlerën prej 50 Euro për MWh, vlerë kjo me e ulët se ajo për shitjen e energjisë elektrike me pakicë tek konsumatorët dhe bizneset e vogla. Ndërsa, në rast të ndërtimit të termocentralit “Kosova e Re”, vërtëm ngarkesa për kapacitet, 60 Euro për MWh, do të jetë më e lartë se tërë çmimi i furnizimit të Sharrcemit dhe Ferronikelit aktualisht. Ndërsa, çmimi që do të paguajnë këto ndërmarrje nga viti 2023 do të jetë të paktën 80 Euro për MWh. Në këto kushte, thujase do të jetë i pamundur vazhdimi i operimit të dy konsumatorëve industrial Ferronikelit dhe Sharrcem. Marrë parasysh se vetëm Ferronikeli dhe Sharrceci punësojnë së bashku mbi 1,000 punëtorë, direkt dhe tërthorazi, ikja e tyre nga tregu Kosovar dhe vendosja në vendet fqinje do të ndikonte në uljen e mirëqënies së shumë qytetarëve në Kosovë.
- Ndërsa, ndërmarrjet prodhuese do të ballafaqohen me ngecje në zhvillimin dhe rritjen e ndërmarrjes dhe do të jenë më pak kompetitive. Për të neutralizuar rritjen e çmimit të energjisë elektrike ato duhet të reduktojnë shpenzimet tjera, përfshi numrin e punëtorëve, ose të rrisin çmimin e shitjes. Në të dy rastet ato do të kenë të vështirë të përballojnë konkurrencën nga produktet e njejta prej vendeve të huaja në të cilat nuk parashiher rritje të tilla të çmimit të energjisë elektrike.
- Në Kosovë janë rreth 4,674 ndërmarrje pjesë e industrisë së ushqimit të cilat punësojnë mbi 24,000 punonjës.²² Si nënsektor, kjo konsumon rreth 35% të konsumit total të energjisë elektrike në sektorin e industrisë. Andaj, energjia elektrike është variabël kyçe në operimin dhe profitin e këtyre ndërmarrjeve. Vetëm në sektorët e procesimit të ushqimit dhe paketimit, ndërmarrjet të cilat punësojnë mbi 50 punëtorë kanë shpenzime mujore të energjisë elektrike nga 5,600 deri 10,000 Euro, që reprezentojnë 8 deri 10% të gjithë shpenzimeve mujore të tyre.²³ Në 2023, pas rritjes së menjëhershme të

çmimit të energjisë elektrike për 44%, koston e energjisë elektrike të këtyre ndërmarrjeve do të jenë nga 7,840 deri 14,000, ku si përqindje, nën supozimin që koston tjera nuk ndryshojnë, ato do të paraqesin 11 deri 14% të kostove totale të operimit të ndërmarrjeve në fjalë. Bazuar në pagën mesatare neto në sektorin privat në Kosovë, e cila është 337 euro²⁴, një nga skenarët për të vazhduar operimin këto ndërmarrje do të ishte që të shkurtonin 7 deri 12 vende të punës secila.

- Në anën tjetër, këto ndërmarrje, në rast të bartjes së koston së rritjes së çmimit të energjisë elektrike në çmimin e produkteve të tyre, do të përballen me konkurrencë të fortë nga produktet e vendeve fqinje. Ndërmarrjet në këto vende edhe ashtu kanë avancuar më shumë në pjesën e prodhimit për shkak të eksperiencës së fituar ndër vite. Siç vërehet nga Figura 4, aktualisht shtetet si Maqedonia, Bosnja, Serbia, dhe vendet tjera, kanë çmime më të favorshme të energjisë elektrike për industrinë. Andaj, përveç përparësisë në treg për shkak të eksperiencës së ndërmarrjeve që i prodhojnë ato dhe avancimit në metoda të prodhimit, produktet e vendeve të huaja do të kenë përparësi edhe në aspektin e inputeve më të lira të prodhimit. Kështu që, me rritjen e çmimit të energjisë elektrike në 2023 për minimum 44%, Kosova rrezikon të bëhet vendi më jo-tërheqës në rajon në këtë aspekt për investitorët e huaj.

FIGURA 4: Çmimet mesatare të konsumatorëve të mëdhenj industrial (pa Tvsh), janar-qershor 2017

Burimi: Insituti GAP, bazuar në të dhënat e Eurostat

Në vitin 2023, çmimi i energjisë elektrike për industrinë në Kosovë do të rritet në 11.1 cent për kWh, apo rreth 5 centë më i lartë krahasuar me çmimet në Maqedoni dhe Serbi.

21 Zyra e Rregullatorit për Energji (ZrRE). Raport Konsultativ: Shqyrtimi i dhjetë i tarifave të energjisë elektrike. Burimi: <https://bit.ly/2HAsBaE>

22 Agjencia e Statistikave të Kosovës. Balanca Vjetore e Energjisë në Republikën e Kosovës 2016. Burimi: <https://bit.ly/2HxVCna>

23 KIESA. Sector profile of food processing and packaging industry.

Burimi: <https://bit.ly/2ELTMfs>.

24 Agjencia e Statistikave të Kosovës. Niveli i pagave në Kosovë 2012-2016. Burimi: <https://bit.ly/2GXC2no>.

Përfundim

Kosova përballet me probleme të mëdha në sektorin energjetik, në njërën anë nga vjetërsimi i kapaciteteve aktuale gjeneruese, dhe në anën tjetër nga mungesa e kapaciteteve të mjaftueshme të energjisë elektrike. Furnizimi jo i mjaftueshëm me energji elektrike është një ndër problemet më të mëdha të bizneseve në Kosovë.

Institucioneve të Kosovës iu deshtën plot 12 vite nga shpallja e thirrjes së parë për ndërtimin e termocentralit të ri e deri tek nënshkrimi i kontratës për ndërtim. Por, kushtet e kontratës së nënshkruar në dhjetor të 2017 në mes të Qeverisë së Kosovës dhe kompanisë Contour Global janë tepër të pafavorshme për ekonominë e vendit. Bazuar në të gjeturat e Institutit GAP, termocentrali i ri do të rëndoj tejmasë buxhetin e ekonomive familjare, do të rris koston operative të bizneseve, si dhe do të ketë ndikim negativ në buxhetin e Kosovës.

Kjo analizë e Institutit GAP nuk ka analizuar kontratën në tërësi, por është fokusuar vetëm në ndikimin që do të ketë ndërtimi i TC “Kosova e Re” në tarifën e energjisë. Një analizë e këtillë do të duhej të ndërmerrej dhe publikohej nga ZRrE ende pa u nënshkruar kontrata në mes të Qeverisë dhe Contour Global.

Duke marr parasysh se Kuvendi i Kosovës ka ftuar interpelancë për kontratën e “Kosovës së Re”, seancë e caktuar të mbahet më 16 prill 2018, një ndër rekomandimet që duhet të dal nga kjo seancë është që ti kërkohet ZRrE-së një raport zyrtar për impaktin e “Kosovës së Re” në tarifën e energjisë.

Gjithashtu, duke marr parasysh se kontrata për TC “Kosova e Re” do të ketë edhe implikime buxhetore, duke filluar nga pagesat direkte nga buxheti për faturat e familjeve me gjendje të rënduar sociale, investimet që pritet të ndodhin në mihje, themelimi i ndërmarrjeve të reja publike për blerjen e energjisë nga “Kosova e Re” dhe menaxhimin e mihjeve, Kuvendi i Kosovës duhet të kërkojë nga Ministria e Financave një Vlerësim të Ndikimit Financiar për kontratën e “Kosovës së Re”.

Si përfundim, në formën aktuale, kontrata për ndërtimin e “Kosovës së Re” do të ketë më shumë pasoja negative për ekonominë e vendit se sa ndikim pozitiv.

Aneksi 1: Parashikimi i prodhimit, çmimit, dhe kostos së energjisë elektrike GWh, bazuar në skenarin II

Prodhimi I energjise elektrike		Njesia\ Viti	2017	2018	2019	2020
	TC Kosova A	GWh	1982	1800	1800	1800
	TC Kosova B	GWh	3563	3200	3200	3200
	TC Kosova e Re	GWh	0	0	0	0
Totali nga termocentralet		GWh	5545	5000	5000	5000
	HC Ujmani	GWh	95	92	92	92
	HC tjera (Lumbardhi, Dikance, Burimi, Radavci)	GWh	193	309	336	357
Totali nga hidrocentralet		GWh	288	401	428	449
	Biomasa	GWh	0	0	0	30
	ERA	GWh	2	61	109	123
	Solare	GWh	1	8	8	10
Totali nge burimet e ripërtrishme		GWh	3	69	117	163
Totali I neto prodhimit			5836	5470	5545	5612
	Importi	GWh	763	763	789	853
	Exporti	GWh	-350	-350	-350	-350
Energjia elektrike neto e disponueshme			6249	5883	5984	6115

Çmimi I blerjes se energjise		Njesia\ Viti	2017	2018	2019	2020
TC	TC Kosova A	€/MWh	26.47	26.47	26.47	26.47
	TC Kosova B	€/MWh	26.47	26.47	26.47	26.47
	TC Kosova e Re	€/MWh	0	0	0	0
Hidro	HPP Ujmani	€/MWh	27.5	27.5	27.5	27.5
	Existing (Lumbardhi, Dikance, Burimi, Radavci)	€/MWh	43.8	43.8	43.8	43.8
BRE	Biomasa	€/MWh	71.3	71.3	71.3	71.3
	ERA	€/MWh	85	85	85	85
	Solare	€/MWh	136.4	136.4	136.4	136.4
	Importi	€/MWh	55	55	55	55
	Exporti	€/MWh	37	37	37	37

Kostoja		Njesia\ Viti	2017	2018	2019	2020
TC	TC Kosova A	€'000	€ 52,464	€ 47,646	€ 47,646	€ 47,646
	TC Kosova B	€'000	€ 94,313	€ 84,704	€ 84,704	€ 84,704
	TC Kosova e Re	€'000	€ -	€ -	€ -	€ -
Hidro	HPP Ujmani	€'000	€ 2,613	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530
	Existing (Lumbardhi, Dikance, Burimi, Radavci)	€'000	€ 8,453	€ 13,534	€ 14,717	€ 15,637
BRE	Biomasa	€'000	€ -	€ -	€ -	€ 2,139
	ERA	€'000	€ 170	€ 5,185	€ 9,265	€ 10,455
	Solare	€'000	€ 136	€ 1,091	€ 1,091	€ 1,364
	Importi	€'000	€ 41,965	€ 41,965	€ 43,395	€ 46,915
	Exporti	€'001	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)
Total		€'002	€ 187,163	€ 183,705	€ 190,398	€ 198,440
Çmimi mesatar me shumice			€ 30.0	€ 31.2	€ 31.8	€ 32.5

2021	2022	2023	2024	2025	2026
1800	1800	0	0	0	0
3200	3200	2000	1600	3400	3400
0	0	3370	3370	3370	3370
5000	5000	5370	4970	6770	6770
92	92	92	92	92	92
366	366	366	366	396	423
458	458	458	458	488	515
30	38	53	53	68	68
193	193	210	210	228	268
10	12	12	14	14	16
233	243	275	277	310	352
5691	5701	6103	5705	7568	7637
870	971	524	1036	100	100
-350	-350	-350	-350	-350	-350
6211	6322	6277	6391	7318	7387

2021	2022	2023	2024	2025	2026
26.47	26.47	0	0	0	0
26.47	26.47	26.47	26.47	26.47	26.47
0	0	80	80	80	80
27.5	27.5	27.5	27.5	27.5	27.5
43.8	43.8	43.8	43.8	43.8	43.8
71.3	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3
85	85	85	85	85	85
136.4	136.4	136.4	136.4	136.4	136.4
55	55	55	55	55	55
37	37	37	37	37	37

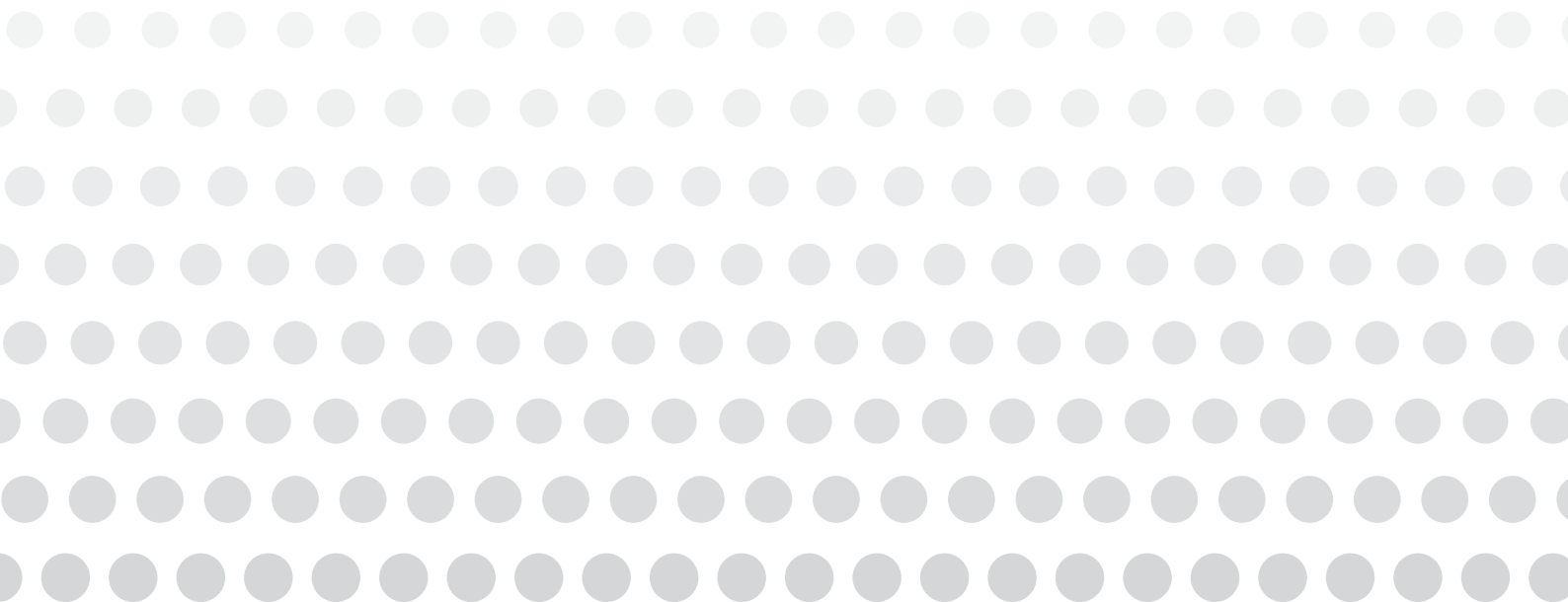
2021	2022	2023	2024	2025	2026
€ 47,646	€ 47,646	€ -	€ -	€ -	€ -
€ 84,704	€ 84,704	€ 52,940	€ 42,352	€ 89,998	€ 89,998
€ -	€ -	€ 269,600	€ 269,600	€ 269,600	€ 269,600
€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530	€ 2,530
€ 16,031	€ 16,031	€ 16,031	€ 16,031	€ 17,345	€ 18,527
€ 2,139	€ 2,709	€ 3,779	€ 3,779	€ 4,848	€ 4,848
€ 16,405	€ 16,405	€ 17,850	€ 17,850	€ 19,380	€ 22,780
€ 1,364	€ 1,637	€ 1,637	€ 1,910	€ 1,910	€ 2,182
€ 47,850	€ 53,405	€ 28,820	€ 56,980	€ 5,500	€ 5,500
€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)	€ (12,950)
€ 205,719	€ 212,117	€ 380,237	€ 398,081	€ 398,161	€ 403,016
€ 33.1	€ 33.6	€ 60.6	€ 62.3	€ 54.4	€ 54.6

Burimi: Instituti GAP,
bazuar në të dhënat
e ZrrE dhe KOSTT

INSTITUTI GAP

Instituti GAP është think-tank i themeluar në tetor të 2007 në Kosovë. Qëllimi kryesor i GAP-it është të tërheq profesionistë për të krijuar një ambient të zhvillimit dhe hulumtimit profesional, që haset në institucione të ngjashme në shtetet perëndimore. Kjo gjithashtu u ofron mundësi kosovarëve për hulumtimin, zhvillimin dhe implementim e projekteve me qëllim të avancimit të shoqërisë kosovare. Prioritet për këtë Institut është mobilizimi i profesionistëve në adresimin e sfidave ekonomike, politike dhe sociale të vendit. Qëllimet kryesore të GAP-it janë të mbush zbrazëtitë në mes të qeverisë dhe qytetarëve, si dhe të mbushë zbrazëtitë në mes të problemeve dhe zgjidhjeve.

Në këtë dokument janë paraqitur pikat kryesore të studimit "Ndikimi i TC 'Kosova e Re' në tarifën e energjisë elektrike", versioni i plotë i së cilit do të publikohet në maj të 2018.